

Souhrn hlavních tendencí

Hlavním rysem vývoje v roce 2008 byla jeho výrazná rozpornost v průběhu roku, kterou mohou souhrnná roční data zakrývat.

- Hospodářský růst světové ekonomiky vyvrcholil v roce 2007, avšak v roce 2008 nastal prudký pokles. S ním došlo ke zpomalení světového obchodu. Tento nepříznivý hospodářský vývoj byl významně ovlivněn vývojem ekonomiky USA a její finanční krizí. Negativní zprávy pak zhoršovaly důvěru ekonomických subjektů, vedly k poklesu cen nemovitostí, krizi likvidity a nakonec poklesu spotřeby domácností. Dopady se ovšem v různých zemích lišily svou intenzitou. Snižující se poptávka na světových trzích (a vyšší celosvětová úroda) způsobily, že trend rychle rostoucích cen ropy a dalších komodit se v polovině roku 2008 změnil v prudký pokles cen. Vývoj na kapitálových trzích se v roce 2008 vyznačoval pádem kurzu akcií doprovázeným jejich značnou volatilitou. Spotřebitelské ceny však ještě vzrostly nejvíc za sledované období 2001 až 2008.
- Růst HDP v ČR v roce 2008 významně zpomalil (3,2 %). Ovšem již v roce 2007 došlo k mírnému zpomalení růstu proti roku 2006, kdy bylo zaznamenáno nejvyšší tempo růstu za analyzované období 2001 až 2008. Výkon české ekonomiky se v roce 2008 zhoršil již počínaje 1. čtvrtletím, avšak teprve ve 4. čtvrtletí došlo k zásadnímu zlomu. Závažnější než nižší dynamika HDP byla skutečnost, že v roce 2008 se prudce snížil růst hrubého domácího důchodu, ve 4. čtvrtletí 2008 dokonce klesl. Bylo to v důsledku významného zhoršení směnných relací (tedy relace vývozních a dovozních cen). Došlo ke znehodnocení národní práce. Také hrubý disponibilní národní důchod rostl v roce 2008 pomaleji než před rokem, mj. proto, že značně vzrostly platby výrobním faktorům do zahraničí (repatriace zisku). Výrazně se snížily hrubé národní úspory, zejména ve 4. čtvrtletí, což ovlivnilo jejich celoroční změnu. Od 2. čtvrtletí tak již nestačily domácí úspory na financování hrubé tvorby kapitálu a musely být doplněny zahraničními zdroji. Ve 4. čtvrtletí potřeba zahraničních zdrojů prudce narostla.
- Hrubé domácí konečné výdaje v roce 2008 výrazně zpomalily, na čemž se podílely všechny jejich složky, avšak - vzhledem k váze - zvláště výdaje domácností, které negativně ovlivnil mimořádně nízký růst reálných mezd, způsobený vysokou inflací. Ta také vedla i k nezanedbatelnému znehodnocení úspor obyvatelstva. Vláda nepatrně zvýšila své výdaje, ale výrazně se utlumila investiční aktivita firem na území ČR. Tvorba hrubého kapitálu meziročně poklesla, nejen v důsledku negativních očekávání investorů ale také v důsledku nedostatku finančních prostředků vzhledem ke zvýšené obezřetnosti bank. Více však k poklesu hrubé tvorby kapitálu přispěla nižší tvorba zásob. Výpadek vnější poptávky, patrný zejména u vývozu zboží exportních odvětví zpracovatelského průmyslu, byl pouze omezeně kompenzován depreciační kurzu v druhé polovině roku 2008. Souhrnně však byl sezónně očištěný růst HDP podpořen především čistým vývozem.
- Podprůměrný růst průmyslu, zejména zpracovatelského, způsobil na nabídkové straně ekonomiky některé změny ve struktuře. Hrubá přidaná hodnota rostla rychleji než produkce a mezipotřeba. Z hlediska odvětvové struktury posílil terciární sektor svoji pozici ve struktuře nabídky a podíl na hrubé přidané hodnotě. Nejvíce také přispěl ke zvýšení HPH, přestože její růst v sektoru služeb byl nejnižší od roku 2004.
- Deficit vládního sektoru byl ve srovnání s průměrem let 2001 až 2008 přibližně poloviční. Hrubý konsolidovaný dluh se nepatrně zvýšil. Ani rozsah vnější nerovnováhy, měřený deficitem běžného účtu platební bilance k nominálnímu HDP, se v roce 2008 proti roku 2007 nezměnil, přičemž výrazně posílila bilance služeb. Pokrytí nominálního deficitu běžného účtu platební bilance přebytkem finančního účtu, se v podstatě nezměnilo, i když deficit výnosů se zvýšil. Vyplacené dividendy (repatriace zisku) byly již třetí rok v řadě vyšší než reinvestované zisky. Přímé zahraniční investice do ČR meziročně mírně klesly. Přestože finanční systém v ČR nebyl globální finanční krizí zasažen přímo, nedůvěra se - vzhledem k vázanosti největších bank na mateřské společnosti v zahraničí - přenesla i na trh mezibankovních depozit, později i do úvěrování domácích subjektů (firem i domácností).
- Ze čtyř maastrichtských kritérií nominální konvergence splnila ČR v roce 2008 dvě, přičemž kritérium stability směnného kurzu nelze hodnotit, protože země zatím nevstoupila do systému ERM II. ČR nesplnila, resp. poměrně výrazně překročila, kritérium cenové stability. Kritérium přiměřenosti deficitu veřejných financí a dluhu vládního sektoru splnila ČR již třetí rok v řadě. Velmi znatelné zpomalení tempa růstu HDP v roce 2008 znamenalo meziroční stagnaci v relativní pozici v HDP na obyvatele v PPS. Největší posun v reálné konvergenci os roku 2004 podle tohoto kritéria tak dosáhla ČR v roce 2007. Přesto bylo v roce 2008 převýšení tempa růstu HDP ČR v reálném vyjádření proti EU 27 nejvýraznější od roku 2004. Došlo k tomu především v důsledku prudké ztráty dynamiky zemí EU 15, z nichž některé se ocitly v průběhu roku v technické recesi. Přibližování v produktivitě pokračovalo podstatně pomaleji.

- Nezaměstnanost v roce 2008 klesla a zaměstnanost dosáhla nejvyšší úrovně od roku 1996. K příznivému vývoji na trhu práce v posledních letech přispěl jednak relativně vysoký růst poptávky po zboží a službách, ale i příznivé dlouhodobé změny v demografické a sociální struktuře nabídky práce, které působily i v roce 2008. Snížila se dlouhodobá nezaměstnanost i její podíl na celkové nezaměstnanosti. Strukturální nerovnováhu na trhu práce však v průběhu roku 2008 vystřídaly symptomy celkové nerovnováhy, když ve 4. čtvrtletí se nezaměstnanost po čtyřech letech soustavného poklesu mírně zvýšila a dramaticky poklesl počet volných pracovních míst. Nominální mzda v roce 2008 významně vzrostla. Zčásti to ještě způsobilo doznívající napětí na trhu práce. Vzhledem k mimořádnému růstu spotřebitelských cen průměrná mzda vzrostla reálně nejméně za deset let.
- Úhrnná cenová hladina hrubých domácích konečných výdajů se v roce 2008 zvýšila, zejména hladina spotřebitelských cen. Inflace byla vyšší než v EU 27. Bylo to způsobeno růstem cen energií a potravin na zahraničních trzích v první polovině roku, ale také růstem administrativně ovlivňovaných cen, což se dotklo především životních nákladů důchodců. Také ceny výrobců ve všech cenových okruzích se zvýšily. Naproti tomu dovozní ceny poklesly, více však poklesly ceny vývozu, takže se - na rozdíl od pozitivní relace v roce 2007 - zhoršily směnné relace.